

Kom op voor fundamenteel onderzoek

Nini Vrijens

Prof. Aardrijkskunde RUCA

De waarheid, niets dan de waarheid

Het zoeken naar de waarheid, de verklaring van de werkelijkheid is één van de grootste betrachtelingen van de mens. Fundamenteel onderzoek, het woord zegt het zelf, vormt de fundamenten, de bouwstenen van onze samenleving. Het zoeken naar de verklaring van de werkelijkheid is de mens aangeboren. Van het moment dat wij kunnen spreken komt de vraag 'waarom?'. Waarom is een appel groen? Waarom is een tomaat rond? Waarom breekt een ei? Meestal wordt deze nieuwsgierigheid de kop ingedrukt met het antwoord 'daarom', omdat volwassenen de verklaringen vergeten zijn die zij in het lager en secundair onderwijs hebben geleerd.

En nochtans zijn er onderzoekers die hun leven lang zoeken naar het waarom van een fenomeen. Het blijven jeugdige enthousiastelingen (niet vrij van streven naar macht, geld en erkenning), die juiste antwoorden willen en soms (bij toeval) vinden. Zij zijn sinds het begin van de mensheid verantwoordelijk voor de verbetering van de gezondheid en het welzijn van de mens. We hoeven maar rond ons te kijken om de resultaten van dit onderzoek te merken: radio, televisie, microgolf, afwasmachine, film, nieuwe materialen, verbeterde voeding, geneesmiddelen, auto, ...

Vrij onderzoek zonder geld

Dit fundamenteel onderzoek moet vrij kunnen gebeuren met voldoende middelen voor het onderzoek zelf, maar ook met middelen om de gevonden kennis via het onderwijs, door te geven aan de jongeren. Dit is de verantwoordelijkheid van de overheid. Iedereen draagt bij via belastingen. De overheid moet er over waken dat

de fundamenten voor de verbetering of het op peil houden van het welzijn van iedere burger in het land voldoende en op een juiste manier gefinancierd worden.

Wij zijn in België goed in fundamenteel en toegepast onderzoek: onze grijze cellen mogen er zijn en ons onderwijs is goed. Dat mag wel eens gezegd worden. En wat men ook mag beweren: onze jongeren zijn gemotiveerd om het bereikte verder uit te bouwen. Maar wat merkt men de laatste tien, vijftien jaren? Vadertje staat zijn portemonnee raakt leeg. En in plaats van zoals iedere goede huisvader eerst te besparen op luxeartikelen worden de middelen eerder besteed aan pracht en praal en oorlogstuig, i.p.v. te zorgen voor wat normaal ons hoogste goed is, nl. onze gezondheid, onderwijs en onderzoek.

De budgetten van wetenschapsbeleid zijn door Verhofstadt voor jaren vastgelegd. Het grootste deel gaat naar ruimtevaartonderzoek. De kruimels zijn goed voor de rest. Toen in 1988 Marcel Colla staatssecretaris voor wetenschapsbeleid werd, was er een enorme nood aan onderzoeksprogramma's in de medische en sociale sector. Toen het onderzoeksprogramma 'Gezondheidsrisico's' gelanceerd werd met een budget van ongeveer 470 miljoen fr. werden voor 1,5 miljard fr. aanvragen ingediend. De nood en de sinds jaren niet beantwoorde interesse voor fundamenteel onderzoek naar gezondheidsrisico's was enorm. Hetzelfde geldt voor de sociale programma's, 'Global Change' (veranderingen van de aardse systemen) en AIDS.

Over de juiste financiering van gegevensbanken (klimatologische, demografische, economische, ...) wordt niet eens nagedacht. Het

kankerregister over de ziektegevallen van kanker in België, beheerd door het Belgisch Werk tegen Kanker, wordt zo stiefmoederlijk behandeld en krijgt zo weinig middelen dat het register op Europees en internationaal niveau niet eens erkend is. Er wordt in België onvoldoende geld uitgetrokken voor degelijke, uniforme databanken, die de basis vormen van ieder onderzoek of enquête. Ministers en staatssecretarissen (op federaal en gemeenschapsniveau) geven liever geld uit aan projecten op korte termijn. Hiermee kunnen ze op een snelle manier hun blazoens opoetsen en in de kranten verschijnen. Dat de resultaten op te kleine steekproeven, op een te korte tijdspanne of op slechte basisgegevens steunen, vergeten ze er uiteraard bij te zeggen.

Men financiert ook niet diegenen die naar het waarom van fenomenen zoeken. Het zoeken naar de oorzaken van kanker wordt minder gefinancierd dan het zoeken om te genezen. Voorkomen is niet meer beter dan genezen of in ieder geval moeilijker. Het epidemiologisch onderzoek in de geneeskunde moet wijken voor het klinisch onderzoek. Men tracht de mens aan te passen in plaats van de verontreiniging van water, lucht en bodem aan te pakken. Sommige onderzoekers raken ontmoedigd, geven de pijp aan Maarten en trekken naar het buitenland, waar het leven van een onderzoeker geregeld wordt zoals het moet, zodat zij/hij rustig haar/zijn grijze cellen kan pijnigen op hetgeen haar/zijn opdracht is.

Onderzoek als showelement

En nu heeft men het de laatste jaren gevonden. Men zet de zaken op z'n kop. Via de media wordt geld geronseld om onderzoek waar te kunnen maken, waarvoor de overheid zelf zou moeten zorgen. *Kom op tegen Kanker* en *Levenslijn* voeren ieder jaar een uitgebreide media-campagne om geld in te zamelen. Bij deze gelegenheid krijgen we dan glunderende ministers en staatssecretarissen te zien met grote cheques in hun handen om aan te tonen hoeveel zij wel doen voor het onderzoek en het welzijn van de bevolking (en ze menen het nog ook). Wat er

niet bij gezegd wordt, is dat dit een peulschil is in het ganse budget en dat deze toekenning op een andere manier dan via de televisie moet gebeuren: doordacht met een lange termijn strategie en vrij van vooroordelen, lobbying en manipulatie (via de gescleroseerde commissies van het Nationaal Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek). Het gaat zelfs zo ver dat onze minister-president in een vertrouwelijke nota aan alle leden van de Vlaamse regering vraagt de VTM-levenslijnactie voor de strijd tegen astma en longziekten te steunen. Kwestie van misschien ook eventjes glunderend op het scherm te kunnen verschijnen.

Het houdt niet op: kanker, hartziekten, AIDS, multiple sclerose, mucoviscidose, suikerziekte, enz. De overheid financiert te weinig en de onderzoekers zoeken redding via de media. Deze leveren in feite het werk van de overheid. Spijtig genoeg zijn deze projecten kortlopend en soms eenjarig.

Koppigheid

Het fundamenteel onderzoek, dat vrij en continu moet gebeuren, kwijnt weg en houdt in sommige gevallen enkel stand door de gedrevenheid en verbetering van de onderzoekers, via eindeloos gelobby en bedevaarten langs een serie ministers, kabinetten en administraties. Wij zijn een koppig volkje, ook in het onderzoek, en wij zijn goed. Spijtig genoeg niet dank zij de steun van de overheid. Op de kabinetten vindt men wetenschappers terug, die proberen wat jaren krom getrokken is, recht te krijgen. Schiet dus niet op de huidige pianisten, maar op de vroegere componisten.

Onze gegevensbanken zijn beschamend slecht. Quetelet, de grondlegger van statistische gegevensbanken, is vergeten. De onderzoekers schamen zich diep ten opzichte van hun buitenlandse collega's. Maar ja, wie zei het ook al weer zet een aap met een hoed op de eerste plaats bij de verkiezingen en de Belgen stemmen erop? Het volk verdient de leiders die het gekozen heeft. De overheid waakt, maar waarop en waarom?